

De tapijtschelp *Venerupis senegalensis* in veen op Terschelling, of: Leeft *Venerupis saxatilis* in Nederland?

A.J. de Winter

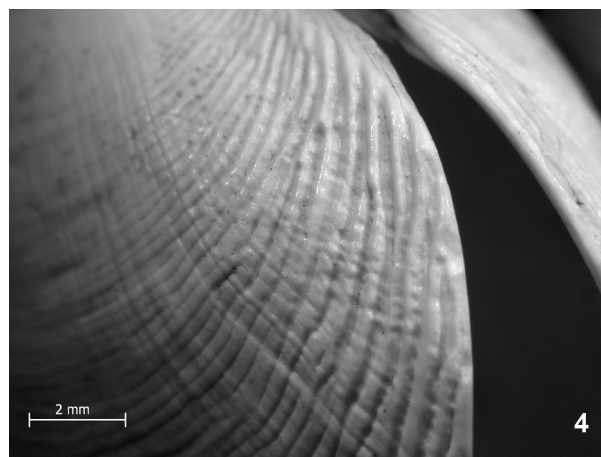
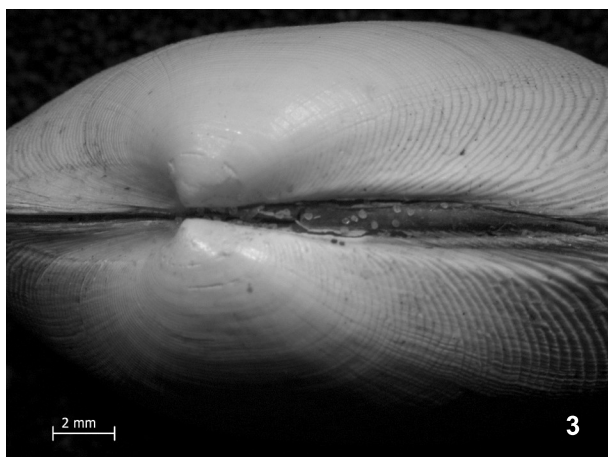
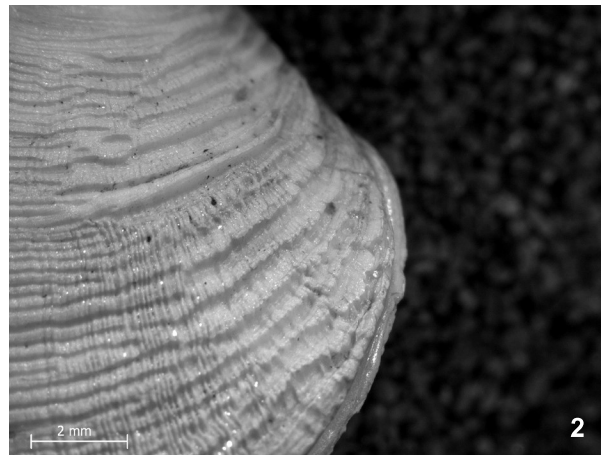
A specimen of the Carpet shell *Venerupis senegalensis* (Gmelin) was found in a borehole in a lump of peat washed ashore on the Dutch Isle of Terschelling. This specimen has a sculpture of strongly corrugated ridges and grooves on the posterior margin of the shell, rather different from that in burrowing specimens of *V. senegalensis*. Some authors treat this form as a separate species, *V. saxatilis* (Fleury de Bellevue), but it is now more generally considered an ecophenotypic form of *V. senegalensis*. The sculpture of both forms is illustrated.

In de marge van een artikel elders in dit nummer over een vondst van de Kleine boormossel *Barnea parva* (De Winter, 2008) noemde ik een exemplaar van de Tapijtschelp *Venerupis senegalensis* in een boorgang in hetzelfde brok veen. Jeroen Goud wees me erop dat dit een aparte vorm betreft met afwijkende sculptuur. Met dit stukje wil ik de aandacht op deze vorm vestigen, die bij oppervlakkige beschouwing makkelijk als een “gewone” tapijtschelp terzijde wordt geschoven.

Het exemplaar uit het veen is 25 mm lang. De schelp is niet vervormd en waarschijnlijk nog niet volgroeid en heeft een sculptuur van grove en scherpe concentrische ribben (figuren 1-2). Bij verse exemplaren van de gewo-

ne, gravende, vorm is de ribbing fijner en vooral veel meer afgerond (figuren 3-4). Onder de stereomicroscoop is het verschil tussen de beide vormen frappant.

Bij het zien van de scherpe en grove sculptuur van het veenexemplaar, vroeg ik me af het dier hiermee in staat is een gat in substraat te boren (of een bestaande holte te vergroten), enigszins vergelijkbaar met boormossels, waar de schelpsculptuur een rol speelt bij het boren (eigenlijk raspen) van de gangen (Yonge & Thompson, 1976). Maar dat lijkt niet zo te zijn: zowel Tebble (1966) als Entrop (1965) vermelden expliciet dat deze tapijtschelp in bestaande gaten in zacht gesteente, veen en hout vastzit met byssusdraden, maar niet zelf boort.

Figuren 1-2. Sculptuur van *Venerupis senegalensis* uit een boorgang in veen, (Terschelling, 2008, collectie Naturalis, Leiden (RMNH112110), schelpenlengte 25 mm). Figuren 3-4. Sculptuur van aangespoeld doublet van gravende vorm van *Venerupis senegalensis* (Terschelling, collectie Naturalis, Leiden, schelpenlengte 32 mm). Maatstreepjes 2 mm.

Sommige auteurs, zoals Tebble (1966) en Hayward & Ryland (1998), behandelen deze vorm als een zelfstandige soort, *V. saxatilis* (Fleuriu de Bellevue, 1802). Anderen zien het als een door het milieu geïnduceerde (ecofenotypische) variant van *V. senegalensis*. In de gezaghebbende CLEMAM-lijst wordt *V. saxatilis* als synoniem van *V. senegalensis* opgevoerd. Het is me niet gelukt om een literatuurverwijzing te vinden waarin de synonymisering van beide taxa grondig wordt beargumenteerd, maar ik ben bepaald geen expert op dit gebied. Voor Nederlands materiaal wordt wel de naam forma *perforans* (Montagu, 1803) gebruikt (bijvoorbeeld Entrop, 1965; De Bruyne & De Boer, 2008), de naam *V. saxatilis* ben ik in de Nederlandse context niet geïntercomeen.

Ik heb me afgevraagd door welke milieuomstandigheid zo'n verschil in sculptuur kan ontstaan. Het enige wat ik kan bedenken is dat de fijnere, afgeronde sculptuur bij de "typische" vorm ontstaat door voortdurend contact tussen schelp en het "normale" substraat van zand en grind, terwijl bij de vorm de beschermd in een holte leeft de sculptuur zich vrijelijk kan ontwikkelen. Hopelijk worden deze vormen in de toekomst nog eens nauwkeurig bestudeerd, bijvoorbeeld door jonge dieren van de gravende vorm in holtes op te laten groeien, of door

met genetische technieken de verwantschap van beide vormen na te gaan. Maar wellicht is dergelijk onderzoek allang gebeurd.

Literatuur

- TEBBLE, N., 1966. British Bivalve Seashells. Trustees of The British Museum (Natural History), 212 pp.
- BRUYNE, R.H. & TH. W. DE BOER, 2008. Schelpen van de Waddeneilanden. Fontaine Uitgevers, 359 pp.
- ENTROP, B., 1965. Schelpen vinden en herkennen. Tweede druk. Thieme, 320 pp.
- HAYWARD, P.J., G.D. WIGHAM & N. YONOW, 1998. Molluscs (Phylum Mollusca).— pp. 484-628 in: Hayward, P.J. & J.S. Ryland, (eds), Handbook of the marine fauna of North-West Europe. Oxford University Press.
- WINTER, A.J. DE, 2008. De kleine boormossel *Barnea parva* in een veenklomp aangespoeld op Terschelling.— Spirula Nr. 365: 143.
- YONGE, C.M. & THOMPSON, T.E., 1976. Living Marine Molluscs. Collins, London, 288 pp.

Adres van de auteur:

Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis
Postbus 9517
2300 RA Leiden
winter@naturalis.nnm.nl

De schelpenbeurs van oktober 2008 in beeld

Foto's J. Buijse

zie verder op bladzijde 145